

Ga naar Europa, begin om de hoek

Europa kan véél duurzamer en innovatiever. En het ontbreekt Europa aan draagvlak. Daar moeten we wat aan doen.

De tragedie rond het vluchtelingenprobleem of de armoede in Griekenland dragen zeker niet bij aan dat draagvlak, je zou willen dat daar een heel daadkrachtige oplossing voor gevonden wordt. Ik hoorde wél dat jullie heel mooie dingen gaan doen voor vluchtelingen. Hierover gaat mijn verhaal niet. Het gaat niet over de Europese politiek, of over de financiën. Dat zou te ver voeren, bovendien heb ik daar niet zo veel verstand van.

Het gaat wél over Europa en innovatie.

Ik ga jullie meenemen in een verhaal over twee grote trends die voor Europa en innovatie van belang zijn. Trends die voor jullie als hogescholen interessant zijn, waar jullie iets mee kunnen (en móéten, als je het mij vraagt).

Na de goeroe

En dan maar meteen een bekentenis. Er werd mij gevraagd om hier voor jullie een 'fris en inspirerend' verhaal te houden. Zodat jullie daarna enthousiast aan de slag kunnen met de rest van de dag.

Wees niet bang, dat inspirerende verhaal krijgen jullie, maar, ik moet bekennen, eigenlijk kom ik het liefst de dag ná de goeroe. Eerlijk gezegd krijg ik altijd een beetje jeuk van die goeroes die je ongelooflijk geïnspireerd achterlaten zonder dat je weet wat je morgen (of maandag) kunt gaan doen. Ik ga daarom proberen dat grote verhaal over die twee trends ook weer zo klein te maken dat het in jullie agenda past voor komende week.

Ik geef jullie ook her en der wat tips die niemand ooit opschrijft maar waar je wel veel aan hebt. Vooropgesteld: ik weet als buitenstaander maar een beetje van wat jullie nu al doen. Volgens mij gaan er al een boel dingen heel goed, aan jullie scores te zien. Ik schroom dan ook enigszins om over jullie werk te oordelen, dat voelt nogal aanmatigend. Dus als je je door sommige van mijn tips niet aangesproken voelt omdat je dat allang weet of doet: des te beter! Maar het kan ook zijn dat je wel denkt van hee, interessant. Ik heb mijn tips gebaseerd op de uiteenlopende organisaties en mensen met wie ik de afgelopen tien jaar in Brussel ben geweest, en waarbij mijn gut feeling is dat jullie er wat aan kunnen hebben.

Europa innovatiever en duurzamer

Mijn eigen vraag is: hoe krijgen we Europa innovatiever en duurzamer?

I

Ik geloof echt in het Europese model. Het heeft wat schoonheidsfoutjes. Sommige dingen moeten echt anders. Europa zelf is natuurlijk ook een innovatie, en bij innovaties mislukken dingen. Ik ben ervan overtuigd dat we er allemaal op vooruitgaan als we kijken hoe we de slimste dingen die er bedacht worden in Europa kunnen toepassen, repliceren en opschalen. Als we leren van elkaar. Als er geen grenzen zijn voor innovatiesamenwerking binnen Europa.

Laat ik eerst even iets over mezelf vertellen. Ik hou me al jaren bezig met internationale samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijven. Nu adviseer ik de Metropoolregio Amsterdam over Europese innovatiezaken en ik schrijf een blog over Europa, Europeanology. Eerder was ik adviseur voor de Europese Kaderprogramma's bij RVO. Ik werkte ook als lobbyist voor innovatie bij FME en ik zat voor het Ministerie van Economische Zaken een paar jaar in Parijs als innovatieattaché.

Stop dat in een blender en je krijgt een Europeaan in hart en nieren. Dat Europablog begon ik vorig jaar, inmiddels ben ik ook bezig met een boek. Ik was namelijk vorig jaar nogal teleurgesteld. Gefrustreerd zelfs. Ik werk nu een dikke tien jaar aan innovatie en het internationaal verbinden van ondernemers en onderzoekers. Ik heb de mooiste ideeën voorbij zien komen, de afgelopen tien jaar.

Van intelligente pyjama's met hartbewaking tot zelfrijdende auto's. Van zeer geavanceerde zonnepanelen tot goed werkende pilots voor volledig duurzame stadswijken. De meeste van die technologische innovaties werkten tien jaar geleden al. Tien - jaar - geleden!

Inmiddels doen we het naar mijn mening best slecht. Nederland investeert steeds minder in onderzoek en onderwijs. Nederland bungelt qua duurzame-energieproductie onder aan de lijstjes, samen met Luxemburg. Europa doet het iets beter qua duurzaamheid, met toppers als Denemarken en Duitsland, maar toch gebruiken we nog veel, heel veel fossiele brandstoffen en kernenergie. Terwijl er gratis energie is voor iedereen. We doen het slecht in de gezondheidszorg, we kunnen het toenemende aantal ouderen niet aan. En het imago van Europa is nog veel slechter, onterecht vind ik. Maar de media werken ook niet heel erg mee. Enfin, ik was me aan het ergeren - zo'n punt van haak ik af of ga ik iets doen - en ik ging iets DOEN.

Ik vroeg me af: wat moet er veranderen, waarom zijn er van mooie innovaties alleen nog maar pilots en worden ze niet al lang en breed toegepast? Waarom hoor je nooit iemand over die ándere kant van Europa? Wat kan ik daaraan doen? Het totale antwoord op deze vraag voert te ver voor nu (maar is wel razend interessant, leest u vooral mijn blog!), vandaag licht ik er een stukje uit.

Europa worstelt namelijk ook met dit soort vragen. Gecombineerd met de huidige ontwikkelingen rond niet-technologische innovatie en de deeleconomie leidt dat tot twee trends.

I De eerste trend: maatschappelijke uitdagingen.

Naast op economie en concurrentiekracht: single markets voor handel, energie en ICT, richt de Europese Commissie zich steeds meer op maatschappelijke uitdagingen, *societal challenges*. Klimaat, energie, transport/luchtkwaliteit, gezondheid, vergrijzing, voedselvoorziening, circulaire economie. We moeten hier gezamenlijk iets aan doen, vindt Europa, en innovatie is de oplossing. Je ziet dus dat Europa steeds meer geld steekt in het oplossen van deze maatschappelijke problemen. In programma's als Horizon2020, Interreg enzovoort, kom je ze steeds prominenter tegen. Het wil overigens niet zeggen dat het bij deze *societal challenges* niet om economische aspecten gaat. Op verschillende fronten, bijvoorbeeld bij duurzame mobiliteit, maar ook bij verschillende onderdelen binnen ict, energie en health, wil Europa naast het oplossen van problemen ook wereldmarktleider worden. Europa kijkt ook hoe overheden vaker *launching customer* kunnen zijn voor dit soort innovaties. En hou die gedachte even vast voor zometeen: business rond maatschappelijke uitdagingen is van belang.

Hoe laten we op dit soort onderwerpen, op die maatschappelijke uitdagingen, de knapste koppen samenwerken aan iets dat héél Europa daadwerkelijk vooruithelpt? Waarbij innovaties geïmplementeerd worden, in plaats van dat een demonstratieproject stopt als de EU-subsidie ophoudt? De ambtenaren van de Europese Commissie braken er zich het hoofd over.

(Even een terzijde, dit zijn trouwens de slimste en beste ambtenaren die ik ooit meegemaakt heb. Niet zelden gepromoveerd in het vakgebied waar ze beleid voor maken. Weten alles van het wetenschappelijke onderzoek in jouw land op hun vakgebied, en van de nieuwste ontwikkelingen in de markt. Niet altijd het geval bij gemeenten of ministeries, zulke vakkennis. Dus bereid je voor, als je met ze gaat praten!)

Maar terug naar die trends. We missen iets, dachten de ambtenaren, een soort commitment, een partij die er direct en op korte termijn belang bij heeft dat we iets doen aan vergrijzing of transport en luchtkwaliteit.

2 De tweede trend: Steden en regio's.

En zo kwam de Europese Commissie uit bij steden en regio's. als logische partner. Steden en regio's willen dat het goed gaat met hun inwoners, en hebben in de dagelijkse praktijk te maken met de maatschappelijke uitdagingen. Ze proberen dat vaak al op innovatieve wijze te doen, maar dat valt in de waan van de dag niet mee. Daarom ontstaan er netwerken van steden die bv. best practices uitwisselen en een gesprekspartner voor Europa zijn.

Het is overigens is geen trend die je alleen in Europa vindt. Je zag onlangs in Zomergasten de Rotterdamse burgemeester Aboutaleb die pleitte voor meer macht aan de stad en minder voor de rijksoverheid. Benjamin Barber schreef 'If Mayors Ruled the World'. Het is een bredere trend.

Maar wat hebben jullie daar nu aan?

Het is voor het eerst dat steden en regio's een belangrijker rol hebben in Europese innovatieprogramma's. Het betekent nog niet dat er nu al bakken veel meer geld naar deze partijen gaat, maar je hebt ze in steeds meer Horizon2020 innovatieprojecten nodig als partner. Interreg was altijd al bedoeld voor steden en regio's, maar in die programma's gaan maatschappelijke uitdagingen en innovatie een steeds belangrijker rol spelen.

Voorheen gingen Europese innovatieprogramma's om samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen, kennisvalorisatie, een demonstratie soms. Een een-tweetje tussen een paar bedrijven en onderzoeksinstituten. Een of twee MKB-bedrijven, werden er soms, vanwege de Europese doelstelling dat er 15% van het budget naar het MKB moet, met de haren bijgesleept. Maar die maatschappelijke uitdagingen vragen om iets fundamenteel anders.

Toegepaste innovaties

Die vragen om in de maatschappij toegepaste innovaties. Daar zijn steden en regio's de ideale plekken voor. Die vragen om multidisciplinair denken. En gemeenten/provincies zijn de ideale samenwerkingspartners. Vanwege het commitment, de directere link met de burger en het draagvlak, dat ze bieden.

Alleen, die gemeenten hebben niet allemaal evenveel kaas gegeten van toegepaste innovatie. Je ziet een verschil tussen grotere en kleinere gemeenten, en tussen ervaren en onervaren gemeenten. Maar bijna alle gemeenten moeten op een andere manier gaan werken. Niet per se om bakken met Europees geld binnen te halen, maar wel om iets goeds te doen voor het welzijn en de welvaart in hun gemeente.

Ik hoorde in de voorbereiding hierover dat jullie de achterstand die Hogescholen hebben in Europa willen inhalen. Logisch dat jullie nog geen koploper zijn, universiteiten doen al sinds de jaren tachtig mee. Door deze nieuwe trend kunnen jullie een grote sprong maken.

Jullie, met jullie focus, met de *centres of expertise*, weten wel hoe je innovaties toepassen. Jullie hebben de directe link met het bedrijfsleven, inclusief het MKB. En dat is precies de nichepositie van waaruit je nu kansen moet grijpen. Ga naar Europa via je regionale ecosystemen.

Je ziet steeds meer partnerschappen ontstaan, overigens niet alleen voor Europese projecten. Vroeger waren clusters in, nu zijn het meer partnerschappen gericht op eHealth, Smart Cities, Circulaire Economie. Maar wel behoorlijk locatiegebonden. Verbind je met je regionale ecosysteem, vóóordat je naar Brussel gaat!

Ik heb de afgelopen tijd wat gesprekken gevoerd ter voorbereiding, en alom wordt de focus van hogescholen geprezen. Leg zo'n lokaal ecosysteem eens naast de sterke punten van jouw organisatie en hoe die in dat ecosysteem passen. Welke partijen uit de regio of verderop in je netwerk doen er al Europese projecten rond die onderwerpen? Welke gemeenten participeren?

Innovatie gaat niet zozeer over goede ideeën, maar over het maken van de juiste verbindingen. Ik denk dat jullie daar kei in zijn. En dat jullie het al lang aan het doen zijn. En dat die expertise is waar Europa en jouw regio op zitten te wachten.

Voorbeeld Amsterdam Smart City

Ik geef even een voorbeeld dat ik heel goed van binnenuit ken, omdat ik verantwoordelijk ben voor de Europese strategie ervan.

Amsterdam Smart City is een goed voorbeeld, niet alleen om de inhoud van toegepaste technologie voor slimme steden, maar ook juist om de vorm. Het is een partnerschap tussen overheid, bedrijven en kennispartners.

Het begon met de Gemeente Amsterdam, de Amsterdam Economic Board, energiebedrijf/ netwerkbeheerder Alliander en telecomoperator KPN. Er is binnen Amsterdam Smart City veel ruimte voor bottom-up ideeën, het kleine projectteam probeert partijen te verbinden, hun ideeën te versnellen en te versterken door te werken aan marktontwikkeling en businessmodellen. Inmiddels zijn er 100 partners bij aangesloten voor meer dan 80 projecten en netwerken, en zijn de Amsterdam Arena, Arcadis, PostNL en, daar zijn we heel blij mee, de Hogeschool van Amsterdam toegetreten tot het consortium van kernpartners.

Die kernpartners bepalen samen de koers (terwijl ze veel ruimte laten voor bottom-up ideeën uit het netwerk), en zetten gezamenlijk met andere partners uit de regio en internationaal in op projecten. De overheid speelt eerder een faciliterende dan een opdrachtgevende rol.

De Hogeschool van Amsterdam analyseert de business modellen van de bottom-up activiteiten: wat werkt er wel en wat werkt er niet? Hoe kunnen we zorgen dat er meer business ontstaat rond een innovatie? Wie moet welke rol hebben? Ook een onderdeel: een van de HvA-lectoren, Robert van den Hoed, doet onderzoek naar Smart Mobility. In Amsterdam zijn we Europees topper in laadpaalinfrastuctuur, we hebben veel laadpalen en ze worden het meest intensief gebruikt. Van den Hoed doet met zijn onderzoekers en studenten de data-analyse van die laadpalen: wanneer laden mensen: 's avonds laat, 's ochtends vroeg, hoe ver rijden ze, waar worden de auto's geparkeerd. En dat is razend interessant: op een gegeven moment kun je voorspellen wat er nodig is bij het uitrollen van laadinfrastructuur op andere locaties. Van den Hoed is ook een van die lectoren die succesvol is in het indienen van Europese projecten. Daarin werkt hij intensief samen met Amsterdam Smart City: doordat de grote bedrijven als Alliander al partner zijn (en ervaren zijn in EU-projecten), is het linkje gemakkelijk gelegd.

In Amsterdam en ook in de rest van het land zie je steeds meer van dit soort samenwerkingen ontstaan rond maatschappelijke uitdagingen, en ik denk dat jullie daar heel goed bij aan kunnen sluiten. Daar bij aansluiten, juist met het oog op jullie Europastrategie.

Verschillende rollen

Even wat generieker over dit soort ecosystemen en de verschillende rollen:

De **bedrijven** die meedoen in dat soort partnerschappen, is mijn ervaring, zijn vaak wel bereid om deel te nemen in een Europees project, maar hebben niet zo'n zin in de rompslomp en de lange aanlooptijd. Als je ze daarbij kunt ondersteunen, werkt dat vaak erg goed.

Intermediaire organisaties zoals Amsterdam Smart City zijn erg goed in het leggen van verbindingen en kennen het regionale ecosysteem vaak heel goed, daar kunnen ze je bij helpen. Ze kunnen gemeenten overtuigen dat het bijvoorbeeld een goed idee is om een regelvrije zone voor innovatie te creëren, zodat een hele wijk duurzaam kan worden. Een onderzoek tot in detail uitdenken is echter niet hun sterke kant. Wel van jullie lectoren.

In het bijzonder wil ik focussen op de **gemeenten**. Voor de Metropoolregio Amsterdam ben ik bezig met een programma om meer EU-projecten in de regiogemeenten te laten landen. En ik merk dat ze juist hulp nodig hebben bij het formuleren van de juiste vraag.

De meeste gemeenten hebben nog niet zoveel innovatie-ervaring. Ze hebben wel ambities, bv. beschreven in hun coalitieakkoorden, maar ze worstelen met de concretisering. Ze moeten 'iets met' duurzame mobiliteit, iets met open data, iets met smart cities, maar wat? Die ambtenaren zijn doorgaans geen innovatieexperts. Jullie wel!

De juiste vraag

Gemeenten hebben vooral behoefte aan partijen die ze kunnen helpen de juiste vragen te formuleren en uit te werken. Daar zie ik bij uitstek een rol voor jullie.

Ik blijf even op het onderwerp smart cities, en dan krijg je dit soort voorbeeldvragen:

Wat betekent het als iedereen straks in een elektrische auto rijdt voor de parkeergarages in onze gemeente?

Is ons net geschikt voor het opladen van veel (meer) elektrische auto's? En kunnen we dat ook duurzaam doen?

Hoe zorgen we dat de inwoners in onze gemeente optimaal gebruik maken van fiets en openbaar vervoer?

Hoe kunnen we goed omgaan met open energie data in onze gemeente en die zo inzetten dat we aansluiten bij andere EU-initiatieven, dat start-ups ermee kunnen innoveren?

Europa biedt met diverse subsidies een ruimte om aan dit soort dingen gezamenlijk te werken. Geen rocket science om daar een plan bij te bedenken, zeker niet voor jullie onderzoekers. Jullie weten wel hoe het moet. Wel soms voor gemeenten. Ze hebben moeite met de vraagformulering,

en met hun eigen rol ze willen vaak maar wat graag faciliterend optreden, maar zien door alle bomen het bos niet meer.

Of ze hebben één keer meegedaan aan een EU-project, en moesten zo'n ingewikkelde administratie voeren dat ze er nog steeds 's nachts zwetend wakker van worden. Want als je zoiets voor de eerste keer doet is het inderdaad complex. En ik vermoed op basis van de gesprekken die ik nu gevoerd heb dat dat ook projecten waren zonder veel resultaten die ze konden vieren. Want dat is belangrijk voor alle stakeholders, maar vooral voor draagvlak onder bestuurders: creëer binnen zo'n project momenten om te vieren met bestuurders uit de verschillende hoeken van je ecosysteem. Om dat dat leuk is, maar omdat dat ook energie geeft om verder te gaan. Vier je successen met je stakeholders, dat is meteen de eerste succesfactor.

Ik ga nu mijn verhaal verder toespitsen naar concretere succesfactoren, naar iets waar je mee aan de slag kunt.

Hoe doe je dat? Wat zijn dan de succesfactoren?

Focus

Vanuit het bestuur van een hogeschool hebben die inhoudelijke mensen focus nodig, ook voor Europa. Zonder focus is het onbegonnen werk voor je team.

Bestuurders zijn er ook voor de 'officiële' verbinding met de regionale partners. Voor de link met de burgemeesters/wethouders, Economic Boards en bedrijven. Voor het ondertekenen van een partnerschapakkoord.

Verbinding

Zoek verbinding met het regionale ecosysteem als je al aangesloten bent, plug allereerst dáár je Europese strategie.

Je inhoudelijke mensen, je lectoren en onderzoekers, heb je voor de inhoudelijke aansluiting bij het regionale ecosysteem. Als het goed is zitten ze daar al goed in. Geef ze de ruimte om die verbinding te zoeken.

Advies is vaak gratis als je de verbinding zoekt

Vraag organisaties uit je regio als Boards, bedrijven en kennisinstituten om met je mee te denken over Europa. Ook RVO biedt gratis en goed advies. Huur geen consultant in als je nog niet weet wat je wilt.. Dat is echt iets wat je zelf met je organisatie in het ecosysteem moet doen.

Huur zondig wél een ervaren consultant in (en dat zijn niet altijd de grote jongens, pols ook daarvoor je netwerk) als je zelf een project gaat coördineren en dus het voorstel moet schrijven, en er is nog geen ervaring daarvoor in de organisatie. Zorg dat mensen uit je team meewerken met die consultant, zodat je de ervaring in je organisatie borgt. En probeer eerst partner te worden in een project, zodat je ervaring opdoet vóór je zoiets zelf gaat coördineren. Het schrijven van zo'n proposal is echt geen hogere wiskunde, maar je moet even de kneepjes onder de knie krijgen. Meteen een volgende succesfactor.

Kennis in de organisatie borgen

Als je net zo succesvol wilt zijn als de universiteiten: zorg dat je de kennis over hoe je zo'n project organiseert, inclusief de aanvraag en de administratie, borgt bij enkele medewerkers in je organisatie, die ook in je organisatie blijven. De eerste keer is het allerlastigst, daarna blijkt het vaak prima te doen.

En begin ergens als partner in een project, ga niet meteen het project coördineren, maar sluit aan in een consortium van partijen met veel ervaring in de EU. Zet er op in om een aantal mensen uit jouw organisatie op alle administratieve aspecten mee te laten draaien, zo bouwen zij expertise op die in je organisatie blijft.

Wat doe je tegen kniesoren (uit welke organisatie dan ook) die wel eens hebben gehoord dat Brussel zo ingewikkeld is dat je er maar beter niet aan kunt beginnen? Dan schrijf je helemaal zo'n proposal en dan haalt het het niet. Zonde!

De slaagkansmythe

Een inhoudelijk goed én goed geschreven EU-voorstel heeft een behoorlijke slaagkans. Als je uitgaat van de officiële statistieken lijkt dat soms niet zo, maar geloof mij: als je weet wat je wilt, en je bent goed in wat je gaat doen en je hebt een goed consortium, en je sluit aan bij de Europese doelstellingen, laat zien dat het project veel toegevoegde waarde heeft voor Europa, dan is je slaagkans vele malen hoger.

Repliceren en opschalen

Kom ik meteen op een heel belangrijke succesfactor: Europa is altijd geïnteresseerd in de impact dus in de repliceerbaarheid en opschaalbaarheid van de innovaties naar de rest van Europa. Europa wil alleen maar weten dat het geld goed besteed is, en dat er dus na afronding van het project iets in gang gezet is dat het relevant is voor een groot deel van Europa. Besteedt dus aandacht aan dergelijke impact in je proposal en door het kiezen van de goede consortiumpartners.

Bouw massa op

Iets veranderen aan Horizon 2020 of andere programma's terwijl je nog nooit mee hebt gedaan aan een project werkt niet. Bouw eerst massa op door projecten te doen.

Dus aansluiten bij de nationale klankbordgroepen van RVO is heel handig voor informatievoorziening en om te weten wat andere Nederlanders doen, maar ga nog geen energie steken in het wijzigen van punten en komma's in de werkprogramma's. Zonde van je tijd.

Dus: investeer in je regionale netwerk, met het oog op Europa.

Moet je dan helemaal niet naar Brussel gaan? Jawel.

Jullie **lectoren** hebben iets aan Brussel om hun netwerk rond een bepaald thema te onderhouden of op te bouwen. Om potentiële projectpartners te vinden. Om mee te denken over Europees innovatiebeleid door deel te nemen in beleidsbepalende netwerken. En als ze al in Europese projecten zitten, om contact te houden met de Europese Commissie.

Een goede lobby werkt als het geluid van veel kanten te horen is. Dus breng die boodschap via verschillende gremia. De **Vereniging Hogescholen** heeft een rol in Brussel om ontwikkelingen te volgen en contacten te onderhouden met verschillende partijen, zoals de Europese Commissie, maar ook met Neth-er, (Frans van Vught zegt hier vanmiddag vast meer over) de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland in Brussel etc. En jullie zijn natuurlijk partner in UAS-net. Ook een prima gremium om het belang van toegepast onderzoek in beeld te brengen en houden, juist in relatie tot deze nieuwe trends.

Probeer ook eens wat minder gebruikelijke **allianties** in Brussel. Kijk ook of er allianties mogelijk zijn met bijvoorbeeld vertegenwoordigers van bedrijven, VNO-NCW/MKB, inhoudelijke Europese netwerken.

Alleen naar Brussel gaan 'om je gezicht' te laten zien werkt niet (ook al wordt dat soms geroepen). Wat wel werkt, is 'Brussel' te laten weten waar je mee bezig bent, wat de focus is. Neem een gerichte, eenvoudige boodschap mee (in het EU-jargon), en bewijsmateriaal. Je trackrecord op een bepaald thema, cijfers(!), je lector, een bedrijf waar je mee samenwerkt, etc. Bereid je voor op het hoge kennisniveau van EU-ambtenaren. Inspireer ze.

Dus: ga naar Europa, maar begin om de hoek. Succes!

De bijbehorende slides zijn te bekijken via Slideshare: <http://www.slideshare.net/audrievanveen/ga-naar-europa-begin-om-de-hoek>

Audrie van Veen
www.europeanology.eu
audrie@europeanology.eu
06 42 99 59 48